

Magyar Zsuzsanna:

... férfi vagyok, keresek nőt

avagy milyen testképek rajzolódnak ki a társkereső apróhirdetésekből

„Ideiglenesen idegenbe szakadt, középkorú, normális (lovak, gyerekek, zene, sí, versek, fotózás, konyhaművészet stb.) férfi normális (értelmes, érzelmes, érzéki) nővel egyelőre e-maileznie. (e-mail-cím)”

Mancs 1999. 12. 09. szám

1. Bevezető gondolatok

A fenti társkereső apróhirdetés adta a dolgozatom megírásának alapötletét. Első olvasásra az igazat megvallva megmosolyogtatott az a nézet, miszerint a férfiak normáltságának a lovak, gyerekek, versek,... szeretete, a nők normáltságának pedig az értelem, az érzelmesség és az érzékiség lennének a kritériumai. Aztán hirtelen ezernyi kérdés cikázott át az agyamon. Mi az, hogy normális? Sőt, mi az, hogy normális férfi és nő? Illetve miért pont ezek a feltételei a normáltságnak? Egyáltalán mindenki számára ezek jelentik a normális nőt és férfit? Vajon a hirdetés feladója számára miért ilyen, és ennyire eltérő tulajdonságokkal írhatóak le a normális, de különböző nemű emberek? Milyen tulajdonságok említése jár együtt? Vajon kinek mit jelent az, hogy nő és férfi? Miképp gondolkodunk ezekről a fogalmakról? Hol húzódnak a két nem között a határok? Egyáltalán tényleg ilyen nagy különbség van a két nem jellemzése között?

Azt gondolom, hogy a nemek egyenlősége a közéletben kezd egyre inkább elfogadottá válni, azok a különbségek, illetve az alá-fölérendeltségi viszony, melyek a magánéletre jellemzőek lehetnek, még valószínűleg mindig megfigyelhetők. Én azt szerettem volna körbejárni egy kicsit a társkereső hirdetések nyomvonalán, hogy milyen a közgondolkodás a nemekről, hogyan rajzolódik meg ez a kép, megmutatkozni látszik-e valamiféle hierarchikus viszony a párkeresésben, azaz a magánszférában.

MŰHELY

Az apróhirdetések azért is látszottak jó vizsgálódási terepnek, mert itt a szokásostól eltérően - miszerint a közszférába tartozó dolgok nyilvánosak, míg a magánszférába tartozók nem kerülnek nyilvánosságra - a magánszféra nyilvánosságot kap.

A vizsgált hirdetések körét a Mancs 1999. évi számaiban megjelent azon hirdetések-re szűkítettem le, amelyekben 35 évesnél nem idősebb férfi keres hölgypartnert. A hirdetésekben azt néztem meg, hogy milyen férfi és női testképek jelennek meg, azaz mit mond a társkereső férfi a saját testéről és ezzel szemben milyen elvárásai vannak a partnernő testével kapcsolatban. Ugyanazok a tulajdonságok vagy testrészek jelennek-e meg, vagy teljesen mások; milyen részletes a feladó, illetve a keresett testének a bemutatása.

2. Elméleti háttér

A gender studies (vagyis a társadalmi nemek tudománya) a nemek közti társadalmi eltérésekkel, kialakulásuk okaival foglalkozik. A férfiak és nők közti különbségekre többféle magyarázatot adtak. Ezek közül szeretnék röviden felvillantani párat egyrészt Gayle Rubin *Nők forgalomban* című munkája segítségével, másrészt a saját eddigi tudásom alapján, melynek forrásait immár nem tudom rekonstruálni.

Először is felmerül az a kérdés, hogy mi is az a társadalmi nemi identitás? Társadalmi nemi identitásnak azt nevezhetjük, hogy valaki mit tekint a saját a társadalmi nemének, milyen nemi szerepet fogad el saját maga számára. A nemi szerepnek olyan önkényes társadalmi szabályok tekinthetők, melyek a viselkedést, gondolatokat, kapcsolatokat, öltözködést, stb... határozzák meg, és elfogadottnak tekintettek az egyes nemek minden tagja számára. Az, hogy mit tekintenek nőiesnek, férfiasnak, vagy esetleg nemileg semlegesnek, azaz mindkét nem által követhetőnek több tényező által is meghatározott, mint hely, osztály, alkalom.

A legkorábbi az a már múlt században is elterjedt nézet, mely a nemi különbségeket bizonyos anatómiai jegyekre alapozta. Ezeket megváltoztathatatlan és állandó kategóriáknak tekintették. Ez, mint legfőbb befolyásoló tényező az egyén életét meghatározza, és ezen esszencialista felfogás szerint más tényezők nem is játszanak szerepet a

MŰHELY

nemi különbségek vizsgálatában. A későbbi elméletek más szempontoknak (kulturális, pszichológiai,...) bekapcsolásával próbálkoztak.

Ilyen például a marxi feminista elmélet, mely a nők elnyomásában, a különbségek okaként a munkamegosztást és a magántulajdont látta okként. Minthogy a nők a házimunka végzésével a munkaerő újratermeléséhez járulnak hozzá, így olyan értéktöbbletet termelnek, melyet a tőkészek teljes egészében lefoglalnak. Ez az elmélet, mely végül is egy kapitalizmus kritikából nőtt ki nagyon sokáig népszerű volt.

A Freud nevéhez kötődő pszichoanalízis is foglalkozik a nemi különbségek miékkéntjével és miértjével. Eleve a heteroszexualitásból indul ki, mégpedig azzal a feltevéssel, hogy a kisfiú először anyjába szerelmes, a kislány pedig apjába. De erről a szerelemről egyrészt az apai kasztrációtól, másrészt az anyai bosszútól tartva lemondanak. Tehát a gyermekek már az ödipális szakasz előtt kis férfiaként, illetve nőkként viselkednek. Később a preödipális szakasz felfedezésével módosultak ezek az elgondolások, és a biszexualitásból kiindulva a nőiség kialakulását a péniszirigységgel magyarázta. Tehát a nők csökkent társadalmi aktivitását arra a biológiai okra vezette vissza, hogy nincs péniszük.

A liberális értékrend fontos a feminizmus szempontjából, mivel feminizmus a polgárjogi mozgalmakból indult, a törvénykezés diszkriminatív volta miatt. Ezek a törekvések még ma is nagyon élők a jelenleg is diszkriminatív társadalmi gyakorlat, esetleg törvénykezés miatt. Ennek egyik kritikája az, hogy férfi értékek átvételét kívánják, bár az is megkérdőjelezhető, hogy miért mondjuk, vagy miért fogadjuk el, hogy ezek férfi értékek. Ezt a megközelítést, akárcsak a freudit Butler is kritizálja, ezekről később esik szó.

Egyes radikális feminista gondolkodók a két nem közötti különbségek teljes megszüntetését szeretnék, illetve azt vizionálták, hogy a technikai fejlődés segítségével elérhető az, hogy a szaporodáshoz ne legyen szükség két eltérő nemű partnerre.

A felsorolt irányzatoknak jellemzője, hogy a nőket, illetve a nemi csoportokat egyésként kezelte, mint egy valamilyen közös tapasztalattal bíró emberek természetes közösségét. Az egyéni különbségeket (osztály, bőrszín, lakóhely...), tapasztalatokat fi-

MŰHELY

gyelmen kívül hagyta. Az újabb irányzatok ezeknek az eltérő tapasztalatoknak a figyelembevételét tűzik célul.

Igen elterjedt a világ két élesen elkülönülő részre való felosztása, ellentétpárok felfedezése, vagy inkább létrehozása? Ezekben az ellentétpárokból az egyik fél általában jó, vagy pozitív, esetleg aktív, míg a pár másik fele rossz, negatív, vagy passzív. Mindenesetre „sterilen” elkülönülnek, a határok élesek. Így a két nem szembeállítás, hierarchikus elrendezése, valamint ezeknek az ellentétpároknak „megfelelő” tagjaival való összekapcsolása „szinte” magától adódik. Bourdieu szóhasználatával élve: a nemek kettőssége objektívan beépült a társadalmi intézményekbe, illetve szubjektíven a gondolkodásba, sőt a gender úgy működik, mint egy kategória, mely gondolatainkat rendszerezi. Ilyen például az a sokáig elterjedt felosztás, ami a férfiakat a nyilvánosság szférájába, míg a nőket a magánszférába utalták. Ezzel rokon a nők természetközelségének hangsúlyozása, mint egyfelől a civilizátlanság, vagy még inkább a termékenység megtestesítője. Ez viszont éles kritikák talaját szolgál, melyek a nők gyermekvállalási kötelezettségét utasítják el, a biológiai különbségekből adódó reprodukción alapuló munkamegosztását, illetve besorolásokat. Ennek a szembeállításnak a megkérdőjelezésével léptek fel egyes gondolkodók, akik ezt a két részre osztottságot akarták feloldani. A feminista kritikában ez úgy jelent meg, mint a két eleve létező nemnek az elutasítása, mivel ez egyrészt nem tud „mihez kezdeni”, például a hermafroditákkal, vagy akár a transzvesztitákkal sem. Ennek egyik szószólója Judith Butler, aki a társadalmi nemet valami fixen létező helyett, mint egy állandóan változót képzelem el, mely kontextustól és időtől függően mindig más és más. Nincs eleve nő, a társadalmi nemi identitás fogalma mögött nincs valami eleve létező identitás, hanem a nem, mint egy szerep fogható fel, nem belső lényegünknek a megnyilvánulása, hanem inkább megnyilvánulásaink következménye. Így a ki vagy? kérdés helyett a mit csinálsz? kérdés tehető fel.

A feminizmus, mint polgárjogi mozgalom eleve körülhatárolta azt a csoportot, melynek érdekeit úgymond védeni akarta a megkülönböztetéssel szemben, az egyenlő jogok kiharcolásával. Ezt problematizálja Butler, amikor azt mondja, hogy magának a

MŰHELY

„nő”-nek, mint a politika, a feminista mozgalom szubjektumának a létrehozása is hatalmi mechanizmusok eredménye.

„Végül is ugyanazon politikai rendszer diskurzusa hívja életre a feminista szubjektumot, mint amelyik a nők emancipációját lenne hivatott elősegíteni. Mindez politikailag igen csak vitathatóvá válik, ha kimutatható, hogy ez a rendszer az elnyomás - alávetettség függőleges tengelye mentén a nemek révén megkülönböztetett szubjektumokat avagy természetesen férfiasnak feltételezett szubjektumokat termel ki.”

Butler Freud elméletét azon a ponton támadja, hogy eleve a heteroszexualitásból indul ki, valamint a társadalmi nem kialakulásához mindkét szülő létét feltételezi, ami sokszor nincs így. Másrészt a nemi identitás kialakításánál csak bizonyos szempontokat vesz figyelembe, másokat teljesen figyelmen kívül hagy. Így teremt két nagy egységes csoportot.

Butler nem tagadja, hogy léteznek biológiai különbségek, de kiemeli a fontosságát annak a kérdésnek, hogy milyen hatalmi technikák, milyen diszkurzív és intézményi feltételek eredményezik ezeknek a biológiai különbségeknek a meghatározó nemi karakterisztikává válását. Ezek a társadalmi reprodukció intézményei által válhatnak a legmeghatározóbb jellemzőkké.

A gender kategóriák létrejötte tehát elgondolható úgyis, mint minden belső biológiai okot nélkülöző folyamat, hanem inkább hatalmi mechanizmusok eredménye. Ezt a hatalmat, illetve a hatalmat Foucault nyomán nem úgy kell elgondolni, mint egy a társadalomba kívülről behatoló erőt, vagy viszonyt, hanem az ellenállás miatt működésbe lépő hatalmi technikákat, melyeket azért használnak, hogy minket, illetve magunkat a helyesnek vélt irányba tereljék. A társadalmi nem léte és állandósága azon emberek folytonos és történelmi elnyomásán alapul, akik nem alkalmazkodnak a társadalmi nemük által meghatározott képhez. Tehát ha úgy fogjuk fel, hogy a társadalmi nem, mint norma létezik, akkor a foucault-i felfogás szerint ennek a normának a megerősítése a normaszegés által történik. Bourdieu a társadalmi nemek fennmaradását úgy fogalmazza meg, hogy az elnyomók pozíciójából létrehozott hatalmi viszonyokat gyakorolnak

MŰHELY

önmaguk felett az emberek, és ezeket a hatalmi viszonyokat ellentétpárok formájában sajátították el.

A különböző képes újságokban, illetve folyóiratokban gyakran megtalálhatók olyan leírások, melyek azt taglalják, hogy milyen is a nőies-férfias viselkedés, milyen egy igazi férfi, nő. De ha valami bizonyosabbat akarunk, akkor nincs más dolgunk, mint kitölteni egy tesztet, hogy mi magunk mennyire felelünk meg ezeknek az elvárásoknak, mennyire stabil a nemi identitásunk, és rettegünk, nehogy valamely köztes kategóriába kerüljünk... Ez az önként végzett társadalmi kontroll.(?)

De nemcsak a nőt, mint egységes kategóriát kell ekképpen újragondolnunk, hanem egyes gondolkodók, például Michael S. Kimmel is, megkérdőjelezi a fehér, középosztálybeli, heteroszexuális maszkulinitás fogalom egyedüliségét, melyhez a nőket és férfiakat egyaránt mérték, és ezzel szemben határozták meg a marginalizált csoportokat. Szerinte inkább olyan újabb maszkulinitás fogalmat kellene elgondolni, mely különbözően megélt nemi identitásokat foglal magában. Természetesen ezek az identitások különbözőek, de egyenrangúak. Ez is megerősíteni látszik azt, hogy a nemi szerepeket egymáshoz képesti viszonyként érdemes elgondolni, nem különböző viszonyok halmozaként.

A nőkérdés magyarországi helyzetéről és alakulásáról Neményi Mária *Miért nincs Magyarországon nőmozgalom* című írása segítségével szeretnék néhány képet felvilágotlítani. A szocialista államberendezkedés biztosította a férfiakéval egyenlő jogokat a nők számára. A különbségek a társadalmon belül csak mint osztályhelyzetből fakadó különbségek jelentek meg. A teljes foglalkoztatottság a nők tömeges munkavállalását eredményezte, így a jogi szféra mellett a munkavállalás területén is mintha valami egyenlősödés következett volna be. Igaz a nők főleg szakképzetlen munkaerőként tudtak megjelenni, de sokaknak lehetőségük nyílt a szakképzésben való részvételre, vagy akár a továbbtanulásra. Azonban a gyermekgondozással kapcsolatos törvények, illetve a segélyezési konstrukció egyértelműen a hivatalos anyaság intézményét látszottak megerősíteni. Bár a szocializmus néhány téren jelentősnek mondható változást eredményezett, azért sok tekintetben vagy konzerválta a nemi különbségeket, vagy nem

MÚHELY

volt elég radikális a váltás. A rendszerváltást követően számos problémát mintha érzékenyebben kezelne a társadalom, illetve a törvényhozás. Ilyen például az „egyenlő munkáért-egyenlő bért” mozgalom, vagy hogy a férfiak is igénybe vehetik a gyermekgondozási szabadságot. A nők aránya megnövekedett a politikai életben, vagy a vezetők, illetve egyetemi hallgatók körében. Szóval ezek alapján elég optimistán láthatjuk a magyar nők közéleti helyzetét. Viszont a magánéleti szférában szerintem bizonyos jelek arra utalnak, hogy ott még mindig erősen jelen van a hátrányos megkülönböztetés, az alávetett helyzet. Ilyen például az abortusz-vita, vagy a mindinkább a közbeszédbe bekerülő házasságon belüli erőszak, vagy akár a pozícióját stabilan tartó kettős munkateher. Ezeket persze nemigen lehet törvényileg szabályozni, ezt is mutatja, hogy ezekben a kérdésekben igen heves viták bontakoznak ki, éppen a magánszféraközsféra határ igen kényes volta, és kitapinthatatlansága miatt.

„A nőmozgalmak- de más civiltársadalmi kezdeményezések is- csak akkor bontakozhatnak ki, ha a nők (vagy más hátrányosan megkülönböztetett kisebbségek) hangadói felismerik azt, hogy megkülönböztetésük társadalmi eredetű, a hatalmi viszonyok szerkezetéből adódik, másrészt, ha e felismerést megfogalmazói maguk mögött tudhatják az erre fogékony érintettek sokaságát.” (Neményi Mária)

Mint Adamik Mária is írja *A Nagy Fehér Üzemmód* című írásában, a demokrata személyiségek megjelenéséhez talán szükség van a dominanciáktól mentes magánéletre. „Hiszen nem demokrata szerepjátszás szükségeltetik, hanem igazi habitus.” Ez persze szerintem arra is vonatkozik, hogy nem a nemek harcaként kell megélni sem a magán-, sem a közéletet. Azaz ebben számomra az is benne foglaltatik, hogy a nők részéről nem helyes az az attitűd, mely a férfiak iránt valami elnéző, lekicsinylő magatartást eredményez, hogy lám a nők minden elnyomás ellenére is meg tudnak birkózni akár a kettős munkavállalási teherrel, vagy bármilyen diszkriminációval is. Ez egy dühös, dacos ellenválasz lehet, de nem igazán teremt lehetőséget egy egyenlőségen alapuló párok kapcsolat kialakítására.

MŰHELY

3.A test

Régebben a szociológia testetlen lényekként kezelte a társadalom tagjait, de a gender mint szempont megjelenésével az emberek biológiai adottságaikra is reflektálhattak, így újabb témák is megjelentek, például a testszociológia. Régebben a test teljes elnyomása volt a jellemző, a kolostorokban az aszketikus életvitel során a testet minél inkább kontrollálni akarták, hogy a lélekre tudjanak figyelni, egyedül a lélek szépsége volt fontos. A test csak bűnök forrásaként jelent meg.

Mára a lélek szépsége helyett a test szépsége lett a fontos, az emberek életvitele esztétizálódik, és a test ma a szépség és az örömök hordozója. Ennek következtében a szép, fiatal és főleg egészséges test lett a fő érték, így egyfajta fiatalság- és egészségkultusz alakult ki. Mivel úgy tekintjük, hogy a betegségek, illetve az elhízás elkerülése az egyének felelőssége, az egészséges életmód és a sportolás igen kiemelt helyet foglalnak el mind az egyének életében, mind fontos szempontok az emberek megítélésében. Lafferton Emese tanulmányában olvashatjuk, miszerint Norbert Elias azt a megállapítást teszi, hogy a 18. század végére végbement a tiltások és korlátozások belsővé tétele, ezért a test külső fegyelmezése helyett belső szabályozás működik. Jobban elkülönül az intimszféra, mivel az egyéni pszichés gátlások a külső-belső határ megerősödésével járnak.

Egyes felfogások szerint a test mint a kommunikáció egyik fontos eszköze fogható fel, más felfogások a női testet pedig, mint a férfi társadalmi státuszának kifejezőjét gondolják el.

A testhez. nagyon sok dolog kapcsolódik, sok beszéd veszi körül, és főleg számos hatalmi technika színhelye is, így nagyon fontos és közvetlen hely a társadalmi kontroll számára.

4. Mihez kezdtem az apróhirdetésekkkel?

Tehát a kérdés, amit szerettem volna kicsit körüljárni, az volt, hogy vajon a párválasztásnál mennyire érvényesülnek a hierarchikus viszonyok, mennyire vannak jelen különböző hatalmi technikák már a társkereső apróhirdetés megfogalmazásában.

MŰHELY

Ezt úgy tudnám összekapcsolni azzal a felfogással, miszerint a nemek hatalmi diskurzusok során létrejött viszonyok, hogy a társkereső apróhirdetések diskurzusát úgy fogom fel, mint sok más diskurzus indító megszólalásnak, azaz a párkapcsolatokat pozicionáló (hatalmi viszonyokat létrehozó és ezáltal szerepeket kijelölő) diskurzusok szövevényét.

Ehhez a vizsgálathoz az 1999-es évi Mancsok társkereső apróhirdetéseit vettem alapul. Azért pont ezt a hetilapot választottam, mivel az újság liberális politikai beállítottságú cikkeket tartalmaz, ennek alapján azt feltételeztem, hogy az olvasótáboruk - így akik feladják a hirdetéseket, és akik közül társat keresnek - szintén liberális elveket vallanak, akik számára fontos a nőkérdés, és valószínűleg nem konzervatív értékek alapján elképzelt hagyományos nemi szerepek hívei.

Az apróhirdetések szövegét vizsgálva különböző típusokat különböztettem meg. Legtöbb hirdető egyszerűen felsorolja azokat a tulajdonságokat, amelyeket magukra vonatkozóan jellemzőnek talál, illetve amilyennek a társát látni szeretnék. Mások leírják azokat a tevékenységeket, melyeket szívesen űznek, és amelyekhez esetleg társat keresnek. Ők valamivel kevesebben vannak. A legkevesebb azokból a hirdetésekből fordul elő, amelyekben a feladó egy előzetes találkozásra hivatkozik, esetleg leírja az életfilozófiáját, vagy valami kerettörténetbe illeszti a hirdetést, ezzel vagy a nemek szerepjellegét fejezik ki, vagy a hirdetéssel, mint társkeresési formával szeretnének megbarátkozni. Ez utóbbi típusnál a történetből adódó kontextust hívják segítségül, hogy egyrészt minél többet kifejezzenek minél kevesebb szóban, másrészt ez szintén többletinformációval szolgálhat a feladó ízlésvilágáról.

Egy másik érdekes dolog volt az a „felfedezés”, hogy a hirdetések szövegéből nem mindig derült ki a feladó neme, vagy a keresett társé, vagy esetleg egyiküké sem. Ezt többféleképpen is lehet értelmezni. Az egyik lehetőség szerint a hirdetés egyértelműen homoszexuális párkapcsolat létrejöttére irányul. Ezzel szemben a másik elgondolás szerint működik a butler-i heteroszexuális mátrix, avagy a kötelező heteroszexualitás, tehát a biológiai nem/társadalmi nem/vágy „normális” rendje miatt fel sem merülhet,

MŰHELY

hogy nem különböző nemű partnert keres az illető, kár ezt még a keresett társ nemének megjelölésével tovább magyarázni, egyértelműsíteni

A fentebb kifejtettek alapján én azt feltételeztem, hogy a magánéleti szférában, így a párválasztásban létezik egy erős férfi-nő kettősség, mégpedig viszonylag hierarchikus ez a kapcsolat.

Az apróhirdetések közül azokat kódoltam le, amelyeknél egyértelműen lehetett tudni, hogy férfi keres nőt. A kódolást az összes testre vonatkozó utalás kigyűjtésével, illetve ennek alapján az azonos tartalmú kijelentések, tulajdonságok valamivel nagyobb csoportokba rendezésével alakítottam ki a kódolási kategóriákat. Ilyen például a barna vagy kék szemet megemlítését a szemszín megemlítésének vettem. Így a férfiak saját magukról, illetve a keresett társról rajzolt testképet 51-51 kritérium alapján vizsgáltam, valamint aszerint, hogy milyen típusú kapcsolatot szeretnének létesíteni. Az 51 kritériumot ezután nagyobb egységekbe foglaltam, aszerint, hogy mire vonatkoztak a kijelentések. Ennek alapján 13 csoportot kaptam. Az arcra (1), szemre (2), hajra (3), beszédre (4), egyéb jellemzőre (tetoválás, balkezesség) (5), testalkatra (6), lábra (7), egyéb testi jellemzőre -ezek főleg a női testi jegyekre utalnak, pl: nagymellű, fenék, nőiesség- (8), szexuális utalásokra, szexuális igényekre (9), illetve az egészségre, életmódra (10) vonatkozó tulajdonságok csoportjait. Emellett a kor említését (11), fénykép kérését (12), és a testnek számokkal leírásának (13) jelenlétét néztem.

A kapcsolat típusa szerint 6 részre osztottam a megvizsgált 103 hirdetést. Ebből 52-ben kerestek a hétköznapi (a) eltöltéséhez partnert, tehát valamiféle hosszú távú kapcsolatra, de nem kifejezetten házasságkötésre, illetve családalapításra. Azok, akik partnerükkel kulturális javak fogyasztását (b) képzeltek el 21-en voltak. Családalapításra (c) 7 irányult, alkalmi partnert, illetve szórakozásra, bulizni (d) 8-an kerestek, szabadidős tevékenységekhez, például kiránduláshoz (e) 13-an. Kifejezetten szexuális tartalmú (f) hirdetést 7-en adtak fel.

Ezek után a következő szempontok szerint elemeztem a hirdetéseket. A bemutatásban a férfi-nő viszony/kép milyen egymáshoz képest: ugyanazok a tulajdonságok, tevékenységek jelennek-e meg, illetve nagyon eltérőek, férfi és női test bemutatása mi-

MŰHELY

lyen, és milyen részletesen történik bemutatása. Egyáltalán beszélnek-e a testükről, illetve milyen típusú kapcsolatnál jelenik meg erőteljesebben a test részletes leírása. Fontos volt, hogy a férfi és női testképeket egymáshoz viszonyítva vizsgáljam, éppen a nemek viszonyként való felfogása miatt. Ezek között a tulajdonságok közt fellelhetőek-e ellentétpárok, egyáltalán a nők bemutatásánál ugyanarra a testrészre vonatkoznak-e az „igények”, mint amit a férfi elmond magáról.

A testkép hiánya –mindkét nemre nézve- legjellemzőbb a családalapításra és számomra meglepő módon az alkalmi kapcsolatokra irányuló hirdetéseknel volt. Csak női testkép hiánya a hétköznapiakra vonatkozó hirdetéseknel, míg csak a férfi testkép hiánya a kulturális javak fogyasztását megemlítő, illetve a szexuális kapcsolatra irányuló hirdetéseknel volt a leggyakoribb. Az összes hirdetésnek az 55%-ában volt utalás a női testre, 30%-ában a férfi testre, 63%-ában pedig bárki testére. Ebből is látszik, valamint a kapcsolattípusok szerinti felbontásban is, hogy a női testet sokkal részletesebben körülírják.

A számok megjelenése a hirdetésekben praktikus lehet, mert kevés szóban, illetve karakterrel sok jellemzőt el tud mondani magáról a hirdető, másfelől igen érdekes elgondolkodni azon, hogy mit is jelent ez a fajta testbemutatás. Nekem erről az jut eszembe, hogy ilyenformán a test mint valamiféle árucikk, vagy esetleg gép jelenik meg. Így vannak fontos(!) paraméterei, amelyekkel jól jellemezhető, és ezeket el is kell mondani róla, ha már megtudjuk őket pontosan mérni. Talán az az igény jelenhet meg, hogy elfogulatlanul tudjanak beszélni a testükről, bár ennek „sikere” szerintem eléggé megkérdőjelezhető.

Az (a) csoportban a férfiak magukat főleg számok, az arc és a testalkat segítségével írják le, míg a nők leírásánál az arcra, a lábra, testalkatra és az egyéb testi jellemzőkre tesznek utalást. A bemutatásnál szimmetrikus az arc és a testalkat hangsúlyozása. Míg a nőknél nem, de az önbemutatáskor a számok megjelenése jellemző, ezzel szemben az önbemutatásnál (nem) és a nők bemutatásánál (igen) sok esetben egyidejűleg nem jelennek meg az arc, a haj, a testalkat, egyéb testi jellemzők és a szexuális utalás.

MŰHELY

A *(b)* csoportban a férfiaknál a számok és az egészség, a nőknél az egészség mellett a testalkat és egyéb testi jellemzők a fontosak. Aszimmetria a testalkat, a nőies jegyek és a szexuális utalás csak a nőknél történő megemlítésében figyelhető meg.

A *(c)* csoportban mindkét félnél fontos az arc, csak a férfiaknál található meg a számok említése, míg a nőknél említik, de egyidejűleg a férfiaknál nem, a testalkatot, a szexualitást és az egészséget.

A *(d)* csoport hirdetéseiben a férfiak egyáltalán nem szólnak a testükről, míg a nők leírásánál az arcot, illetve a nőies testi tulajdonságokat említik.

Az *(e)* csoportban a nőknél több esetben a kor, illetve a testalkat jelenik meg, míg a férfiak önleírása elhanyagolható, az arcot, számokat és az egészséget említik egy-egy esetben.

Az *(f)* a nőknél a láb, illetve a haj jelenik meg, a férfiaknál pedig az előző csoporthoz hasonlóan az arc, a testet leíró számok és az egészség egy-egy esetben.

Ezekből az adatokból az tűnik ki, hogy a nők, valamint a férfiak testére vonatkozóan nem egyforma leírásokat találunk. A leírás szempontjai sem egyformák. A férfiak esetében jellemző a számok említése, ez mondjuk a konkrétsága miatt nem jelenhet igazán meg a nőknél. Ezzel szemben a nőknél a testalkat, és a rájuk vonatkozó szexuális utalások mellett a nőies testi jegyek az igazán meghatározóak. A nőiességre, mint például a nagy mellre, illetve kerek fenékre tett kijelentések a férfi arcára, vagy akár korára tett kijelentésekkel szemben egyfajta alá-fölérendeltséget jelentenek számomra. Ezt azért gondolom így, mert az arc említése a magánszférán belül sokkal inkább a nyilvánosságra tartozónak gondolható. Ezzel szemben a nemi szervek, vagy a nőiesség olyan fogalmak, amelyek a róluk folyó diskurzusokban sokszor tabuként jelennek meg, illetve ezek a fogalmak maguk a szexualitásról szóló diskurzusban szerepelnek, ami szintén erősebben a magánszférába utalt, mindamelllett, hogy sok szó esik róla. A test ennyire eltérő részletességgel történő bemutatása, valamint a nőknél az ilyenformán „megkülönböztetett” testrészek, vagy attitűdök említése nekem egy nemek olyan játékát tárja fel, melyben nem igazán az egyenlőség a döntő tényező.

MŰHELY

Davoney Looser a *Feminist theory and Foucault: A bibliographic essay* című munkájában hivatkozik Susan Bordo azon állítására, miszerint a társadalmi nem jelentősége megmutatkozik a test kulturális kialakításában. Ő ezt az anorexia nervosa-ban szenvedő nők aránytalanul magas számával illusztrálja. Az általam elemzett hirdetések között is 19-ben (ez 18%-ot jelent) van utalás a keresett nő vékonyságára. Egy hirdetés kifejezetten 50 kilogramm alatti hölgy ismeretségét kereste, még a férjezett családi állapot sem volt nála kizáró ok (ezt ő emelte ki). Szerintem ez a követelmény, mármint a nő vékonysága egy hierarchikus viszonyt teremt, ugyanis a nőt esetleg egy erőteljes fegyelmezési folyamat elé állítja, amely során önfegyelmet és állandó önvizsgálatot kell folytatnia. Ez szintén az előbbi játék szabályainak felel meg.

Persze ezek alapján nem rajzolható meg az az összetett viszonyháló, amely a hirdetések teljes szövegében megjelenik. Éredkes lenne még megvizsgálni a belső tulajdonságok említésének játékát, a különböző témák együttes előfordulását, a metaforákat és rejtett utalásokat...

Irodalomjegyzék

- Adamik Mária (1994): A Nagy Fehér Üzemmod. in Hadas Miklós (szerk.) *Férfiuralom*, Replika Kör, Budapest.
- Bourdieu, Pierre (1994): Férfiuralom. in Hadas Miklós (szerk.) *Férfiuralom*, Replika Kör, Budapest.
- Butler, Judith (1990): *Gender Trouble– Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York.
- Featherstone, Mike (1997): A test a fogyasztói kultúrában. in M. Featherstone et al.: *A test*, Józsoveg, Budapest.
- Foucault, Michel (1999): *A szexualitás története I.-A tudás akarása*, Atlantisz, Budapest.
- Foucault, Michel (1990): Miért tanulmányozzuk a hatalmat? II. Hogyan működik a hatalom? in *Polisz* 1990/3.
- Kimmel, Michael S. (1993): Invisible masculinity. *Society*, Sep/Oct93, Vol. 30 Issue 6.
- Lafferton Emese (1997): Az ember és a társadalom testéről a modern tudományok tükrében. Szakirodalmi áttekintés. *Replika* 1997/28.
- Looser, Davoney (1992): Feminist theory and Foucault: A bibliographic essay. *Style*, Winter92, Vol. 26 Issue 4.
- Neményi Mária (1994): Miért nincs Magyarországon nőmozgalom? in Hadas Miklós (szerk.) *Férfiuralom*, Replika Kör, Budapest.
- Rubin, Gayle (1994): Nők forgalomban. in Hadas Miklós (szerk.) *Férfiuralom*, Replika Kör, Budapest.
- Turner, Bryan S. (1997): A test elméletének újabb fejlődése in: M. Featherstone et al.: *A test*, Józsoveg, Budapest.
- www_theory_org_uk *Resources Judith Butler*